

Обичан дрен – будућа култура

Автор(и): гл. ас. д-р Светослав Малчев, Институт по овошарство в Пловдив; ас. Сашка Савчовска, Институт по овошарство в Пловдив; проф. д-р Аргир Живондов, Институт по овошарство в Пловдив; гл. експерт Светла Пандова

Дата: 14.08.2020 Брой: 8/2020

Обични дрен (*Cornus mas* L.) pripada rodu Dren (*Cornus* L.) i najpoznatija je vrsta iz porodice drenova (*Cornaceae*). U prirodi i u gajenju, nekoliko varijeteta i formi je bolje poznato:

- prema obliku krošnje – piramidalni (*forma pyramidalis* Dipp.) i patuljasti дрен (*f. nana* Carr.);
- prema lišću – sa jako dlakavim ivicama (*f. crispa* Dipp.), sa žutim ili antocijanom obojenim ivicama (*f. elegantissima* Nichols), sa žutim lišćem dugo nakon listanja (*f. aurea* Schneid.), sa belim ivicama (*f. argenteo-marginata*);
- prema boji ploda – sa svetlo žutim (belim) plodovima (*f. alba* (West.) Rehd), sa žutim plodovima (*f. flava* Vest.);

- prema veličini ploda – krupnoplodni (*f. macrocarpa* Dipp) i sitnoplodni (*f. microcarpa* Dipp.).

Obični dren raste relativno sporo. Razvija se kao žbun uobičajenih dimenzija 3-4 m ili kao stablo koje dostaje visinu do 8-10 m. Širina krošnje dostaje iste dimenzije, jer je njen oblik najčešće okrugao. Kod mladih stabala, kora debela je glatka, tanka, braon sa sivom nijansom. Kod 20-30-godišnjih stabala je plitko ispucala, kestenjaste boje, sa ljuskama koje periodično otpadaju. Kod starijih stabala je tamno siva.

Drvo ima žuto-ružičasto i braon-crveno srce – izuzetno čvrsto i vredno. Jednogodišnji izdanci su uglasti i njihov presek je trouglast. Na strani izloženoj suncu su crvenkasto-braon, a na suprotnoj strani – zelenkasti, sa izraženim lenticelama, dlakavi. Listovi su jednostavni, celi, raspoređeni u suprotnim parovima, kopljasti, dlakavi. Listni pupoljci su mali, priljubljeni ili blago odvojeni od izdanka, izduženo-konusni, šiljati, uski, svetlo zeleni. Cvetni pupoljci su veći, okrugli, sa malim vrhom, svetlo žuto-zeleni, fino dlakavi. Cvetovi su dvopolni, mali, žuti, skupljeni u cvatove prelaznog oblika između štita i glavice, najčešće 16-24 u broju. Plod je koštunica, sočan, slatko-kiseo, trpak kada nije omekšao, crven ili žut, sa cilindričnim, kruškolikim, bocalikim, bačvastim i drugim prelaznim oblicima, težine 2-8 g. Peteljka ploda je tanka, izdužena, svetlo zelena. Koštica je izuzetno tvrda, ovalnog do vretenastog oblika, gotovo glatka, svetlo braon.

Kod nas, pored široko poznatog i rasprostranjenog običnog drene, poznate su još tri vrste. Druga po popularnosti je crveni dren (*Cornus sanguinea* L.), rasprostranjen širom zemlje i koji kao korovska vegetacija zadire u obradivu zemlju. Beli dren (*Cornus alba* L) je žbun sa upadljivo obojenim crvenim i žutim grančicama, zbog čega se gaji kao ukrasna biljka. Cvetni dren (*Cornus florida* L) je lepo cvetajuća vrsta, gajena u Evropi kao ukrasna biljka sa kasnim cvetanjem.

Obični dren je veoma vredna šumska, voćna, lekovita, ukrasna, tehnička, medonosna i ritualna biljka. Poznat je pre svega kao šumsko voćno drvo ili žbun čije plodove čovek koristi milenijumima kao izvor vitaminima bogatog dopuna ishrani. Plodovi su pogodni za konzumiranje sveži i prerađeni. Dobro zreli plodovi su najpogodniji za konzumiranje 2-3 dana nakon branja, kada počinju da omekšavaju.

Plodovi drene (drenje) imaju izuzetno bogat hemijski sastav, koji određuje njihovu visoku lekovitu i nutritivnu vrednost. U našim istraživanjima utvrdili smo da se sadržaj vitamina C u svežim plodovima bugarskih sorti kreće od 70,18 do 82,37 mg na 100 g sveže mase. Nakon četiri dana skladištenja, kako bi postali pogodni za konzumiranje, sadržaj vitamina C se smanjuje za 4-9 mg na 100 g. Sadržaj suve materije se kreće od 12,34% kod sorte Shumenski Prodalgovat do 14,37% kod Kazanlashki Krushoviden. Sadržaj ukupnih šećera varira u relativno uskim granicama od 7,10% kod Shumenski Prodalgovat do 7,68% kod Zhalt Hadzhiyski. Kiseline, određene kao jabučna kiselina, kreću se od 2,094% do 2,995% u svežim plodovima i smanjuju se na 1,880%

nakon četiri dana skladištenja. Tanini se kreću od 0,225% do 0,337% i blago se smanjuju četvrtog dana. Drenje je izuzetno bogato antioksidansima, vitaminima, vlaknima i mineralnim solima. Sve ovo ima važne funkcije za normalno odvijanje fizioloških procesa u ljudskom organizmu. Sadržaj hemijskih komponenti se u velikoj meri zadržava i u prerađenim plodovima.

Jezgra u košticama ploda takođe ima veoma bogat hemijski sastav. Služe kao sirovina za proizvodnju sapuna i ulja. Ovo potonje ima svežu žutu boju i visok sadržaj linolne, linolenske i oleinske kiseline. Može se koristiti i u kulinarstvu.

Ekonomski značaj običnog drena i dalje je uglavnom određen proizvodnjom ploda dobijenom iz šumskih sastojina. Najveći proizvođač je Ukrajina, gde se na velikim površinama gaje veštački podignute šumske sastojine i veliki voćnjaci sorti. Proizvodnja drena se dobija i u Moldaviji, Turskoj, Grčkoj, Severnoj Makedoniji, Srbiji, Hrvatskoj, Rumuniji, Rusiji, Sloveniji, zemljama Bliskog istoka, Italiji, Francuskoj, Španiji, Portugalu, Nemačkoj, SAD i drugima. Iz svih regiona Kavkaza i Krima, godišnja proizvodnja je nekada iznosila između 30.000 i 40.000 t, a danas se višestruko povećala.

Iz prirodnih staništa u našoj zemlji, u prosečnoj godini rodности, tokom 1970^{-ih} i 1980^{-ih} godina prošlog veka, sakupilo se preko 6.000 t drenje iz regiona Blagoevgrad, Kardzhali, Sliven, Stara Zagora, Pazardzhik, Targovishte, Yambol, Montana, Plovdiv, Vidin, Lovech i Dobrich.

Izuzetna čvrstoća drveta drena poznata je od davnina. Pored starog oružja i časovničkih mehanizama, korišćeno je za izradu muzičkih instrumenata, delova za stare razboje, štapova, štake, kvaka na vratima, alata, čekića, baštenskog alata, drvenih plugova, točkova za kola, ikona i raznih suvenira. Listovi drena se koriste za preradu i bojenje kože.

Obični dren je visoko cenjen kao ukrasna biljka. Sa svojim brojnim, lepim cvatovima i ranim cvetanjem, jedan je od vesnika proleća. Sve je više prisutan u pejzažnom dizajnu javnih i privatnih parkovskih prostora. Lako se može koristiti za stvaranje jedinstvenih cvetnih živica raznih profila.

Važna uloga drena kao lekovite biljke takođe je prepoznata od davnina. Njegovi plodovi, listovi, kora, koštice, pupoljci i korenje su važan izvor za dobijanje lekova. Narodna medicina, kao i savremena medicina, dobro poznaje mnoge poremećaje u ljudskom organizmu koji se efikasno leče proizvodima na bazi drena.

Značaj drena kao medonosne biljke je veoma važan. Sa svojim vrlo ranim, obilnim i dugotrajnim cvetanjem, obezbeđuje jednu od prvih paša za pčelinje zajednice. Podržava pčele posle iscrpljujuće zime i stvara

preduslove za polaganje prvog legla za novu sezonu.

Duboka integracija drena u svakodnevni život ljudi dala je imena mnogim naseljima, lokalitetima, ulicama i čak porodičnim prezimenima. Prihvaćen kao simbol zdravlja, dugovečnosti, plodnosti, uspeha i svežine, dren je oblikovao stare, ali još uvek očuvane tradicije u životu našeg naroda. Svi nestrpljivo iščekuju da vide svoju sreću iz božićnih i novogodišnjih pita i hlebova, ukrašenih kratkim grančicama drena sa pupoljcima, na koje su prikačeni mali listići sa srećkama. Ljudi koji poštuju ovu živopisnu tradiciju veruju da što je drenova survačka bogatije ukrašena, to će naredna godina biti zdravija i plodnija. Survakari su od davnina do danas bili dobrodošli gosti u bugarskom domu, ulazeći da recituju poznate narodne stihove "Surva, surva vesela godina...".

Ekonomski značaj običnog drena kao koštičavog voća kontinuirano raste. To je zbog njegove visoke ekološke plastičnosti, otpornosti na sušu i vrlo niske podložnosti bolestima i štetočinama. Pogodan je za organsku proizvodnju voća i poznat je po svojoj dugovečnosti. Prilagodljiv je klimatskim promenama i može se uspešno gajiti na manje plodnim zemljištima gde se druge voćne kulture ne razvijaju dobro. Sve ovo definiše obični dren kao kulturu budućnosti. Ovo dodatno potkrepljuje dostupnost raznolikosti prirodnih krupnoplodnih sorti i formi, kao i intenziviranim ciljanim oplemenjivanjem novih sorti u poslednje dve decenije. Vodeća zemlja u ovom pogledu je Ukrajina, gde je razvijeno preko 50 novih krupnoplodnih sorti drena.

Kao gajena voćna biljka u našoj zemlji, obični dren je zastupljen ne baš velikom raznolikošću lokalnih sorti i krupnoplodnih formi. Gaji se uglavnom u kućnim voćnjacima od strane amaterskih voćara. Još uvek je malo

zastupljen u specijalizovanim zasadima, ali postoji rastući interes u ovom pravcu, pokrenut potencijalom drena za visoke i redovne prinose.

Čitaoci mogu pronaći potpune i sveobuhvatne informacije o ob